

Zondag van de Vierde Advent 19 december 2021

de belofte

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Het is een prachtig verhaal. Toen de zwangere Maria en Elisabeth elkaar ontmoetten ‘sprong het kind op’ in de schoot van Elisabeth. De ongeboren Johannes reageert enthousiast en begint van blijdschap te trappelen als de moeder van Jezus in de buurt komt. De evangelist heeft hierin een teken willen zien dat het verstand van mensen te boven gaat. Gods Geest kan je raken in je ziel, ook als je ogen niet meer zien dan de aardse wegen.

Schriftlezing Oude Testament: Micha 5, 1-4a

Schriftlezing Brieven: Hebreeën 10, 5-10

Schriftlezing Evangelie: Lucas 1, 39-45

Prediking

Gemeente van Christus,

het is in oeroude profetenwoorden vol verlangen, in krachtige taal van uitzien naar vrede en gerechtigheid dat de evangelist de betekenis van Jezus, die de Christus werd genoemd, heeft willen herkennen. De profeet Micha leefde aan het einde van de 8^e eeuw v.Chr. Dat was in de tijd dat Lucas zijn evangelie schreef dus al heel erg lang geleden. En toch ziet Lucas allerlei beloften waarvan de profeet heeft gesproken, in vervulling gaan in Jezus. Het vurige

verlangen van Micha naar vrede ziet Lucas concreet gestalte krijgen. Dat is op gesublimeerde wijze in het handelen van Jezus. De wijze waarop Jezus mensen tegemoet trad, betekende een radicaal nieuwe en actuele interpretatie van de profetische beloften ooit aan Israël gedaan. Deze herder naar Gods hart heeft naar aardse maatstaven immers geen macht. Maar Lucas weet, Jezus was geen heerser op de manier waarop menselijke heersers in de wereld staan. Het was niet met wapens en geweld dat hij Israël veiligheid bracht. Ook heeft God om hem van de dood te redden niet machtig ingegrepen.

Wat er wél is gebeurd, is dat mensen Gods macht zijn gaan ontdekken op een nieuwe wijze, niet als bovenmenselijke supermacht, dat wil zeggen niet als dwingende menselijk macht in het kwadraat, maar als kwalitatief andere macht. Jezus heeft Gods koninkrijk getoond en voorgeleefd, ja belichaamd als liefdemacht. Op die manier was en bleef een kwetsbare Jezus te midden van mensen onlosmakelijk verbonden met het geheimenis van een God, die hij aansprak als een liefdevol Vader. Over die wonderlijke broze lichamelijke van het Godsgeheim wil Lucas ons vertellen in, wat wij zijn gaan noemen, het kerstverhaal, als een miniatuur die alles wat volgt samenvat, een sleutel op een slot.

Een lichamen mens heeft altijd een met de aarde verbonden moeder. Dat is een moeder van vlees en bloed, een *mater* met een lichaam van organisch *materiaal*. Maria was zijn moeder. Je kunt op heel verschillende manieren naar Maria kijken. Je kunt haar zien als het eenvoudige meisje uit Nazareth. Maria was een heel jong meisje, zwanger op nooit afdoend verklaarde wijze. Zo zal het ooit inderdaad zijn geweest. Lang vóórdat Maria op een voetstuk is komen te staan, moet er in dat dorp in Galilea eenvoudigweg een jong meisje zijn geweest dat zwanger was. Zelfs de hemel aarzelde bij dit gewone aardse meisje, zoals zo prachtig verwoord door de Vlaamse dichter Renaat Joostens (1902-1973):

De engel aarzelde
een korte stond,
ontroering sloot
zijn gezegende mond

en in zijn licht
stond Hij verblind:
Hij zocht een vrouw
en vond een kind,

dat naar hem opkeek,
argeloos rein,
en te verbaasd
om moeder te zijn.

Hij sprak de boodschap
met fluisterende mond
toen hij van vreugde
de woorden vond.

Dat was de aankondiging, de *annunciatie*. De evangelist Lucas laat ons een meisje leren kennen dat moeder wordt. Maar vandaag zijn we al een stap verder in het verhaal. Nu gaat het over de ontmoeting tussen de twee zwangere vrouwen, de oude Elisabeth en haar nichtje, de

jonge Maria. Dit verhaal staat bekend als de *visitatie*.¹ Kunstig verweeft de evangelist nu het ene met het andere verhaal, zodat beiden, zowel Johannes de Doper als Jezus vast een introductie hebben die straks zal helpen om te beseffen waar het om gaat wat betreft de wonderlijke zaken die staan te gebeuren.² Maria is hier dus enerzijds een eenvoudig meisje dat weggaat uit Nazareth en zich terugtrekt in het huis van haar familie in Judea, misschien wel om schande te ontlopen. Zij was immers niet getrouwd. Wonderlijk is wel dat de evangelist na het Magnificat schrijft dat Maria eerst vanuit het huis van Zacharias en Elisabeth in een stadje in het bergland van Judea teruggaat naar Nazareth, om daarna te schrijven dat Jozef en Maria vanwege de volkstelling opnieuw de lange weg naar het Zuiden gaan, zodat Jezus in Bethlehem wordt geboren.³

Maar er is ook een heel ander beeld van Maria. Eigenlijk is dat precies het tegenovergestelde. Deze Maria is niet klein en nederig, maar juist groot en hoog verheven. Je kunt Maria immers ook zien als de koningin van de hemel. Dat laatste nam een hoge vlucht in de hoofse cultuur van de middeleeuwen. Een vorstelijke Maria is ten hemel opgevaren en daar als een vorstin gezeten naast haar zoon aan de voeten van God op een troon. In de beeldhouwkunst van de gotische kathedralen is de zuidelijke, dat is de rechter toren als je voor de kerk staat, aan Maria gewijd, vaak met een prachtig timpaan in het portaal met een gebeeldhouwd reliëf aan Maria gewijd. Haar symbool is de maan. De linker, de noordelijke toren behoort dan aan Christus. Dat is de zon, wiens licht in de maan wordt weerspiegelt. In het midden zien we boven de deuren het laatste oordeel. Het is allemaal gebaseerd op een theologisch programma waarbij de grote draaipunten in de dogmatiek worden gebruikt om de geschiedenis in het geloof te duiden. Maar net als bij Maria beseffen we dat de historische Jezus ook gewoon uit Nazareth kwam en opgroeide in het huis van een timmerman. Er ligt een diepe wijsheid en contemplatie in verborgen om juist in die eenvoud Gods Zoon te zien. Het kwetsbare Kind van Bethlehem en de koninklijke Christus, zij zijn dezelfde, de gekruisigde net zo goed als de Levende.

Maria is voor Lucas ook de vrouw die op soevereine wijze stem geeft aan de kleinen en de hongerigen. Maria verwacht in haar kind een doorbraak van Gods koninkrijk op aarde. Wanneer Maria zingt, zijn het de mensen die aan het kortste eind trekken, die met haar mee zingen. In Maria en haar zoon mogen de kwetsbaren Gods beschermende liefde herkennen. Het Magnificat gaat over God en de revolutionaire uitwerking van zijn gerechtigheid, niet alleen religieus, maar ook sociaal, en in termen van politiek en ethiek. Gods barmhartigheid kan niet anders dan op al deze terreinen tot openbaring komen. Dat kan niet anders dan consequenties hebben als het gaat om de macht. Zo worden de oude beloften van vrede en recht ooit door Israëls profeten verwoord, op wonderlijke wijze gesublimeerd vervuld in de messiaanse plaatsbekleder die Jezus zal zijn.

Maar er is nog iemand in het verhaal die, zo klein als hij is, Gods Koninkrijk verwacht. In Lucas 1,15 lezen we over Johannes de Doper dat hij reeds in de schoot van zijn moeder vervuld zal worden van de heilige Geest. Op een geestige manier komt de evangelist daar hier op terug, door aan de ongeboren Johannes een actie toe te schrijven die exclusief eigen is aan ongeboren baby's, namelijk trappelen in de baarmoeder. Maria heeft op dat moment nog niets aan Elisabeth verteld, maar dat hoeft ook niet. Alles is meteen duidelijk en de vrouwen

¹ Bovon, F., *Evangelisches-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, III/1, *Das Evangelium nach Lukas* (Lk 1,1-9,50), Neukirchen/Vluyn 1989, 78-94.

² Brown, R.E., *The Birth of the Messiah. A Commentary on the Infancy Narratives in the Gospel of Matthew and Luke*, New York/London (1977) 1993, 339

³ Vgl. Lucas 1,56 en Lucas 2, 4-5.

kunnen hun vreugde niet op. De ongeboren jongens zijn nog niet eens geboren als kind, dat is *infans*, wat niet sprekend betekent. Zij zijn nog niet geboren, maar nu al spreken ze dezelfde taal en zij verstaan elkaar zonder woorden. Dat moet Gods Geest zijn.

Deze Jezus was, wil Lucas maar zeggen, beschikbaar voor de mensen en voor God. In de Hebreeënbrief wordt dit voor de jonge kerk uitgewerkt in de termen van de Joodse offerdienst. We weten niet precies wanneer deze brief, die eigenlijk geen brief is maar een traktaat, is geschreven, vóór of na de verwoesting van de tempel van Jeruzalem door de Romeinen. Wat we wel weten is dat de schrijver is teleurgesteld in de kracht van religieuze vormen en gebruiken. Hij leest bij de profeten dat God zegt:

Want liefde wil ik, geen offers;
met God vertrouwd zijn is meer waard dan enig offer.⁴

In de barmhartigheid van Christus en diens toewijding aan Gods koninkrijk ziet de schrijver van de Hebreeënbrief de oplossing. Vrijmoedig betreft hij als een centrale metafoor de tempeldienst op Jezus Christus. De laatste was in de ogen van de schrijver priester en offer tegelijk en bracht mensen, die hij in liefde aanzag, direct in contact met het Godsgeheim.

Met Kerst vieren we de lichamelijkheid van het geloofsvertrouwen. De drager van Gods liefde is echt een mens en toch onlosmakelijk verbonden met God. Deze Jezus voelde zich geroepen voelde tot messiaanse plaatsbekleding. Plotseling was Gods koninkrijk heel nabij en onder, nee in de mensen.⁵ Deze Jezus mogen wij allen navolgen, naar geest en lichaam, van dag tot dag. Samen worden wij immers geroepen gestalte te geven aan het levende lichaam van Christus in de wereld. Door dat te doen gaan wij staan in een onvoorstelbaar rijke belofte en mogen wij uitzien naar wat Gods Geest gaat doen, zelfs in deze tijd.
Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie straks weer verder gaan, thuis of waar dan ook,
geloof het dat God met je kan zijn. In alle kwetsbaarheid, mogen ook wij onszelf zien als dragers van belofte die uitzien naar Gods vrede, dichtbij en ver weg.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de onlosmakelijke verbondenheid met de heilige Geest
is en blijft met jullie allemaal.

Afbeelding voorzijde: De visitatie, olie op canvas, privécollectie, James B. Janknegt, 2008

⁴ Hosea 6,6 en Matteüs 9,13. Vgl. Spreuken 23,3.

⁵ Matteüs 4,17 en Lucas 17,21.